

Erkek Egemen Düzenin HUKUKU!

Meral Danış Beştaş

Erkek Egemen Hukuk
Düzeninde "Kazanım"
Söylemi ve Kadın
Gerçekliği

Dilan Kunt Ayan

Kadınlar İçin İşlemeyen
Hukuk, Toplumu Hiçleştirir

Adalet Kaya

Yasalar Neden Yapılır?

Fatma Hopikoğlu

İnfaz Politikaları ve
Kadına Yönelik Şiddetin
Derinleşen Cezasızlık
Sorunu

Hatice Öncü

Direnış ve Bellek: Kadınların
Susturulamayan Karşı-Tarihi

Gülay Tekin

Annelik Kurgusu: Biyolojinin
Ötesinde Bir Toplumsal İnşa

İÇİNDEKİLER

1

Erkek Egemen Hukuk Düzeninde “Kazanım” Söylemi ve Kadın Gerçekliği

Meral Danış Beştaş

4

Kadınlar İçin İşlemeyen Hukuk, Toplumu Hiçleştirir

Dilan Kunt Ayan

8

Yasalar Neden Yapılır?

Adalet Kayan

12

İnfaz Politikaları ve Kadına Yönelik Şiddetin Derinleşen Cezasızlık Sorunu

Fatma Hopikoğlu

16

Direnış ve Bellek: Kadınların Susturulamayan Karşı-Tarihi

Hatice Öncü

19

Annelik Kurgusu: Biyolojinin Ötesinde Bir Toplumsal İnşa

Gülay Tekin

Erkek Egemen Hukuk Düzeninde “Kazanım” Söylemi ve Kadın Gerçekliği

Meral Danış Beştaş-18 Ocak 2026

Kadına yönelik şiddeti önleme bürolarında görev yapmış bir savcının dahi, şiddeti önleme yükümlülüğünü içselleştirememiş olması, bir kadın hakimi silahı ile vurması ve kamuoyuna yansıyan ağır şiddet vakalarının faileri arasında yer alabilmesi; sorunun “eğitim eksikliği” ile değil, hukukun kurucu zihniyetiyle ilgili olduğunu göstermektedir. Kadına karşı şiddetle mücadelede görev alan aktörlerin dahi bu şiddetin öznesi hâline gelebildiği bir düzende, mevzuatın varlığından söz etmek tek başına anlamlı değildir

Türkiye’de hukuk düzeni, anayasal metinler ve taraf olunan uluslararası sözleşmeler düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğini tanıdığını iddia etse de, bu iddianın normlar hiyerarşisi ve yargı pratiği bakımından karşılık bulduğunu söylemek mümkün değildir. Devletin kuruluşundan itibaren şekillenen erkek egemen yapı; yasaların hazırlanış biçimi, bu yasaların yorumlanması ve uygulanmasında belirleyici olan yargısal zihniyetle birleştiğinde, kadınlar açısından hukuk, çoğu zaman bir koruma mekanizması değil, eşitsizliği yeniden üreten bir aygıt hâline dönüşmektedir.

Bu çelişki en net ve gerçekçi bir biçimde, kadınlara ilişkin yürütülen her tartışmada tekrarlanan “hukuki kazanımlar” söyleminde ortaya çıkmaktadır. Türk Ceza Kanunu’ndaki düzenlemeler, 4320 ve devamında 6284 sayılı Kanun, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, ulusal eylem planları, eğitim programları ve hazırlanan sayısız rapor, kadınlara yönelik şiddetle mücadelede bir başarı tablosu olarak sunulmaktadır. Oysa her gün neredeyse üç kadının erkek şiddeti sonucu hayatını kaybettiği bir ülkede, mevzuatın varlığı tek başına bir “kazanım” olarak değerlendirilemez. Hukukun kâğıt üzerindeki varlığı

ile kadınların gündelik yaşamda karşı karşıya kaldığı gerçeklik arasındaki keskin uçurum, bu söylemin ne denli sorunlu olduğunu açıkça göstermektedir.

Şüphesiz hala yasalar ve hatta yasa yapma tekniği kadını önceleyen biçemden uzaktır. Ancak mevcut olanın dahi uygulanmadığı bir sistem olduğu da açıktır. Bu noktada asıl tartışılması gereken, mevcut normların neden işlememekte olduğudur. Şiddete maruz kalan kadınlar neden etkin ve sürekli bir devlet korumasına erişememektedir? Kolluk, savcılık, sağlık personeli, hâkim ve savcılar —hatta bu alanda “uzmanlaşmış” birimlerde görev yapanlar— neden aynı eril refleksleri yeniden üretmektedir? Cezai yaptırımlar neden istisnai değil, sistematik biçimde haksız tahrik ve iyi hâl indirimleriyle etkisizleştirilmektedir? Bu sorulara yanıt verilmediği sürece, mevzuat yalnızca sembolik bir işlev görmeye devam edecektir.

Nitekim uygulamadaki çöküş, yalnızca bireysel ihmallerle açıklanamayacak kadar yapısalıdır. Kadına yönelik şiddeti önleme bürolarında görev yapmış bir savcının dahi, şiddeti önleme yükümlülüğünü içselleştirememiş olması, bir kadın hakimi silahı ile vurması ve kamuoyuna yansıyan ağır şiddet vakalarının failleri arasında yer alabilmesi; sorunun “eğitim eksikliği” ile değil, hukukun kurucu zihniyetiyle ilgili olduğunu göstermektedir. Kadına karşı şiddetle mücadelede görev alan aktörlerin dahi bu şiddetin öznesi hâline gelebildiği bir düzende, mevzuatın varlığından söz etmek tek başına anlamlı değildir.

Bu zihniyet, hukuki düzenlemelerin içeriğinde de açıkça görülmektedir. Türk Medeni Kanunu’nun 16 ve 17 yaşındaki çocukların evlenmesine olanak tanıyan hükümleri, CEDAW başta olmak üzere Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle açıkça çelişmektedir. Uygulamada bu “istisnai” düzenleme, özellikle kız çocukları açısından sistematik bir hak ihlaline dönüşmektedir. Erken evlilik kararları, çocukların özgür iradesiyle değil; aile baskısı, ekonomik zorunluluklar ve ataerkil toplumsal yapı içinde alınmaktadır. Hukuk, bu noktada çocuğu koruyan değil, ihlali meşrulaştıran bir işlev görmektedir.

Benzer bir durum, şiddetle mücadelede temel araçlardan biri olan 6284 sayılı Kanun’un uygulanmasında da görülmektedir. Kanun ve ilgili yönetmelik, şiddetin belgelenmesine gerek olmadığını açıkça düzenlemesine rağmen; uygulamada darp raporu olmaksızın önleyici tedbir kararları verilmemekte, verilen kararların takibi etkin biçimde yapılmamaktadır. Mesai saatleri dışında koruyucu mekanizmalara erişimin fiilen

imkânsız hâle gelmesi, şiddetin en yoğun yaşandığı anlarda hukuku işlevsiz bırakmaktadır.

Kadının hukuki özne olarak tanınmaması, yalnızca şiddet alanıyla sınırlı değildir. Kadının evlilik sonrasında kendi soyadını kullanabilmesi hâlen açık ve genel bir yasal düzenlemeye kavuşturulmamıştır. Yargı kararlarıyla sağlanan sınırlı ilerlemeler, eşitliğin kural değil istisna olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde şiddet müddeti, kadının gebe olmadığını ispat yükümlülüğü, evlat edinmede kadın aleyhine yaratılan belirsizlikler ve miras uygulamalarında fiilen aşındırılan eşitlik ilkesi; hukukun kadını hâlâ tali bir özne olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

Siyasal alanda da benzer bir tablo söz konusudur. Eşit temsil ilkesi yüzeysel düzenlemelerle geçiştirilmekte; kadınların siyasal karar alma süreçlerine eşit katılımını güvence altına alacak yapısal mekanizmalar bilinçli olarak kurulmamaktadır. Yerel yönetimlerde fiilen uygulanan eş başkanlık sistemi ise hukuki güvence altına alınmak bir yana, kriminalize edilmektedir.

İstanbul Sözleşmesi süreci, bu yapısal sorunun en görünür örneklerinden biridir. Opuz/Türkiye kararıyla devletin kadına yönelik şiddeti önlemedeki sorumluluğu uluslararası düzeyde tescillenmiş; ardından imzaya açılan İstanbul Sözleşmesi, kadınların yaşam hakkını merkeze alan bir dönüşüm iradesinden çok, siyasal meşruiyet aracı olarak kullanılmıştır. 6284 sayılı Kanun’un hiçbir zaman etkin biçimde uygulanmaması ve nihayetinde sözleşmeden bir gece yarısı kararıyla çekilme, iktidarın niyetinin koruma değil tasfiye olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Tüm bu örnekler, kadınlara ilişkin hukuki sorunların münferit düzenleme eksikliklerinden değil, erkek egemen hukuk düzeninin kendisinden kaynaklandığını göstermektedir. Bu nedenle mesele, yeni “kazanımlar” ilan etmek değil; mevcut mevzuat ile uygulama arasındaki yapısal çelişkileri bütünlüklü biçimde ele almak ve bu düzeni sorgulamaktır. Kadınların yaşam hakkını, eşit yurttaşlığını ve hukuki özne olma statüsünü güvence altına alacak gerçek bir dönüşüm, ancak bu yüzleşmeyle mümkün olacaktır.

Kadınlar İçin İşlemeyen Hukuk, Toplumu Hiçleştirir

Dilan Kunt Ayan-18 Ocak 2026

Jineolojî perspektifi bize şunu hatırlatır: Hukuk, ataerkil sistem içinde yalnızca adalet dağıtan bir mekanizma değildir; aynı zamanda erkek egemen aklın kurumsallaşmış hâlidir ve bu aklın sürdürülebilir olmasının temel aygıtlarından biridir. Kadınların yaşamını denetleyen, sınırlandıran ve görünmez kılan bu akıl, hukuku da kendi sürekliliğini sağlayan bir araç olarak kullanır. Hukukun yasal öznesi olmayan kadınlar, adalet mekanizmasından da “yararlanamazlar.” Kadınlar için işlemeyen bir hukuk düzeni, bu yüzden bir “aksaklık” değil; sistemin kendisidir

Türkiye’de hukukun ne durumda olduğunu anlamak için uzun raporlara, istatistiklere ya da anayasa kitaplarına bakmaya gerek yok.

Tek bir soru yeterli: *Kadınlar bugün ne kadar güvende?*

Bu sorunun yanıtı, hukuk düzeninin nasıl işlediğini değil, kimler için işlemediğini açıkça gösteriyor.

Pozitivist hukuk sistemi toplumsal adaletten ziyade devlet düzenini koruyan bir normlar bütünü olarak inşa edildi. Ataerkil zihniyetle var edilen ve uygulanan bu hukuk, erkeği hukukun öznesi olarak ele alırken, kadınları görünmez kılmış, erkek-devlet sisteminin uygulama alanı olarak görmüştür. Bugün parçalı bir hukuk sistemi ile karşı karşıyayız. Kadınlar başta olmak üzere, Kürtler, Aleviler, Ermeniler, ezilen bütün kesimler hukukun dışına itilmiş, adalet mekanizmalarından yararlanamaz hale getirilmiştir.

Karşımızdaki tablo, adaletin değil; kadınlar açısından süreklilik kazanmış bir yasadışılık ve güvencesizliğin tablosu.

Kadın özgürlük mücadelesi yürütenler uzun yıllardır hukukun ataerkil kodlarını ifşa etti, kadınlar için adalet sağlamadığını dile getirdi. Ve temel bir hakikatte uzlaştılar; *Kadın özgür değilse, toplum özgür değildir*. Bu, yalnızca sosyolojik bir çıkarım ya da politik bir slogan değildir. Hukukun varlık nedenine dair anlamlı bir uyarıdır. Çünkü hukuk, en çok da ezilenin, yok sayılanın, şiddete maruz bırakılanın yaşamında anlam kazanır. Kadınlar için işlemeyen bir hukuk düzeni, aslında toplumun tamamını kapsama iddiasını çoktan terk etmiş demektir.

Ayrıca bu tespit, yalnızca eşitlik talebine değil, iktidar ilişkilerinin nasıl kurulduğuna dair köklü bir sorgulamaya dayanır. Kadınların yaşamı üzerindeki tahakküm, yalnızca bireysel şiddet biçimleriyle değil; hukuk, devlet ve toplumsal düzen aracılığıyla yeniden üretilir. Bu nedenle hukuk, kadınlar açısından nötr bir zemin değil; çoğu zaman doğrudan bir mücadele alanıdır.

Jineolojî perspektifi bize şunu hatırlatır: Hukuk, ataerkil sistem içinde yalnızca adalet dağıtan bir mekanizma değildir; aynı zamanda erkek egemen aklın kurumsallaşmış hâlidir ve bu aklın sürdürülebilir olmasının temel aygıtlarından biridir. Kadınların yaşamını denetleyen, sınırlandıran ve görünmez kılan bu akıl, hukuku da kendi sürekliliğini sağlayan bir araç olarak kullanır. Hukukun yasal öznesi olmayan kadınlar, adalet mekanizmasından da “yararlanamazlar.” Kadınlar için işlemeyen bir hukuk düzeni, bu yüzden bir “aksaklık” değil; sistemin kendisidir.

Bugün Türkiye’de kadınlar açısından hukuk, yalnızca uygulanmayan bir mekanizma değil; kimi zaman açıkça karşılarında konumlanan bir aygıt hâline gelmiş durumda. 11. Yargı Paketi bu gerçeği bir kez daha görünür kıldı. Kadına yönelik şiddet ve ağır suçların failleri, tüm itirazlara rağmen yeniden toplumun içine salındı. Bu durum, yalnızca hukukun işlemediğini göstermekle kalmıyor; aynı zamanda fail sorumluluğunu caydırıcı bir mekanizma olmadan yürürlüğe koymanın ne kadar yıkıcı sonuçlar doğurduğunu da ortaya koyuyor. Karşımızda, şiddeti önlemek yerine failleri koruyan, cezasızlığı kalıcılaştıran bilinçli bir siyasal tercih bulunuyor.

Aynı anda başka bir gerçek daha var. Kadınların yaşam hakkını, özgürlüğünü ve eşitliğini savunanlar hâlâ hapishanelerde. Kadın mücadelesini siyasetin, sokağın ve kamusal

alanın merkezine taşıyanlar özgür değil. Ayşe Gökkan, yıllarını kadınların şiddetsiz ve eşit bir yaşam kurabilmesi için mücadeleye adanmış bir Kürt kadın hareketi aktivisti olarak hâlâ zindanda.

Kadınlara yönelik şiddetin failleri serbestçe dolaşırken, bu şiddeti önlemek için örgütlenen, özneleşen, özgürleşen kadınların cezalandırıldığı bir düzende, hukukun “tarafsızlığı”ndan söz etmek de mümkün olmuyor.

Tüm bu tabloyu tesadüf olarak görmek, gerçeği inkâr etmektir. Erkek egemen devlet aklı, hukuku kadınların özgürleşmesini engelleyen bir sınır hattı olarak kuruyor. Kadınlar hukukun öznesi olarak değil; denetlenmesi, korunması ya da cezalandırılması gereken varlıklar olarak tanımlanıyor. Kadınların yaşamını güvence altına alması gereken mekanizmalar ya kâğıt üzerinde tutuluyor ya da bilinçli biçimde işlevsizleştiriliyor. Buna karşılık itiraz eden, örgütlenen ve dönüştürmek isteyen kadınlar sistematik biçimde baskılanıyor.

Oysa kadın özgürlük perspektifi, hukuku yalnızca bir normlar bütünü olarak değil, bir güç ilişkisi alanı olarak ele alır. Kadını yalnızca “korunması gereken” bir mağdur olarak tanımlayan yaklaşımlar, şiddeti ortadan kaldırmaz; onu yeniden üretir. Kadının hukukun öznesi olarak tanınmadığı hiçbir düzen gerçek adalet üretemez. Kadınların yaşam hakkı ve toplumsal eşitliği hukuk politikasının merkezine yerleştirilmediği sürece, ortada yalnızca adalet söylemi olur; kendisi değil.

Bu nedenle kadın-erkek eşitliğinin ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinin anayasal güvence altına alınması, ertelenebilir bir talep değil, acil bir zorunluluktur; reform başlığı değil, varoluşsal bir zorunluluktur. Devletin pozitif yükümlülükleri açık, bağlayıcı ve denetlenebilir biçimde tanımlanmadıkça, kadınlar için hukuki güvence sağlanamaz. Yargı süreçlerinde toplumsal cinsiyet önyargılarıyla yüzleşilmeden, kadın lehine yorum ilkeleri güçlendirilmeden ve failler açısından gerçek bir caydırıcılık oluşturulmadan adaletten söz edilemez. Koruma kararlarının uygulanması etkin biçimde denetlenmeli; kadın örgütlerinin ve feminist mücadelenin yasa yapım süreçlerine katılımı bir “iyi niyet” meselesi olmaktan çıkarılmalıdır. Kadına yönelik suçlarda fail sorumluluğu, mağdurun güvenliği ve toplumsal zarar esas alınarak ele alınmalı; infaz rejimleri cezasızlık üretmeyecek biçimde yeniden düzenlenmelidir. Aynı zamanda kadınların siyasal ve yönetsel alanlarda eşit temsiliyeti, demokrasinin tali bir unsuru değil, vazgeçilmez bir koşulu olarak kabul edilmelidir. Eş başkanlık sistemi ve yüzde elli eşit temsiliyet,

kadınların yalnızca korunmasını değil, yaşamın ve siyasetin gerçek öznesi olmasını mümkün kılar.

Kadınlar özgür olmadan ne hukuk adalet üretir ne de demokrasi gerçek anlamına kavuşur. Kadın özgürlüğünü merkeze almayan bir hukuk düzeni, şiddeti önleyemez; yalnızca onu yönetir. Kadınların yaşam hakkı güvence altına alınmadıkça, hukuk güçlülerin ve erkek egemen düzenin dili olmaya devam eder.

Kadınların özne olduğu bir hukuk ise yalnızca kadınlar için değil, herkes için özgürleştirici bir imkân yaratır. Bu yüzden kadın özgürlüğü, bireysel bir hak talebi değil; yaşamı, adaleti ve geleceği savunmanın en temel hattıdır. Kadınlar için işlemeyen bir hukuk, toplumu hiçleştirir. Kadın özgürlüğü ise bu hiçliğe karşı kurulan en güçlü itirazdır.

Yasalar Neden Yapılır?

Adalet Kaya-18 Ocak 2026

Söylemlerde kalmayan, yasalarla da desteklenmek istenen “kadın nasıl olmalıdır” tanımları itinayla işlenirken, o tanımların dışında kalan, itiraz eden her kadın şiddetle; her an karşılaştığı bir sömürü düzeninin içine hapsedilir

Bir yasa yapma biçimi ve süreci düşünün ki yapıldığı toplumu bölsün, eşitsizliği derinleştirsın, neden yapıldığı anlaşılsın. Yani kişiye, olaylara, belli bir zümreye ve/veya anlayışa hizmet etsin ama toplumsal tüm diğer kesimleri dışlasın. Bu da bir yana, o toplumun en dezavantajlı kesimlerini, kırılgan gruplarını cezalandırsın, hedef hâline getirsin ve dahi yaşam hakkını riske atsın.

Yasalar neden yapılır? Tüm toplumsal kesimlerin ihtiyaçlarını ve yararını gözetmesi, hakkını hukukunu koruması için elbette. Demokratik ve eşit bir düzen tesis etmeye yardım etsin, toplumun adalet duygusunu onarsın. Anayasal hak ve özgürlüklerle çelişmesin; hatta desteklesin, güçlendirsın. Biz kadınlar açısından toplumsal cinsiyete dayalı, patriyarkal şiddet biçimlerine duyarlı bir anlayışla hazırlansın; ayrımcılığı, nefreti, eşitsizliği giderecek bir farkındalık yaratsın.

Oysa sadece iktidarın ve ona yakın zümrelerin menfaatlerinin esas alındığı bir keyfiyetle yapılıyor. Söylemleriyle, Diyanet İşleri Başkanlığı gibi kurumlar aracılığıyla verdikleri mesajları yasalastırmak, kalıcılaştırmak ve tam da iktidarın anlayışını genel bir yaşam tarzına dönüştürmek istiyorlar. Tahakküm altında tutmak istedikleri tüm kesimleri denetlemenin yasalarını torba yasalar içine yediren bir mekanizmadır bu. Söylemlerde

kalmayan, yasalarla da desteklenmek istenen “kadın nasıl olmalıdır” tanımları itinayla işlenirken, o tanımların dışında kalan, itiraz eden her kadın şiddetle, her an karşılaştığı bir sömürü düzeninin içine hapsedilir; adı “aile”dir. Nasılsa yeni Türkiye düzeni, Cumhurbaşkanlığı sistemi, parlamento aritmetiği ve daha pek çok sistemsel yapı bu zemini zaten sağlamaktadır.

Uzun zamandır toplum olarak bu durumdan hoşnut değiliz. En çok da kadınlar; kadın hukukçular, aktivistler, kadın dernekleri/platformları bu yöneme oldukça aşına. Tanıyorlar, iyi biliyorlar: Torbalar içerisinde komisyonlara sunulan yasa paketlerini... Ve bu torbalar içinde tırpanlanan haklar, özgürlükler, emekle hayata geçirilmiş kazanımlar tehdit altında. Nöbetseller... Bir yandan da bu süreç bir test alanı. Bu nedenle erkek egemen sisteme, iktidara yarayacak ne varsa, “yeni düzenleme geliyor” fısıltısıyla bomba gibi düşüyor kadınların masasına. Böyle bir etki yapması boşuna değil elbette. Yeni değil; biliyor kadınlar: Her torba yasa paketinin içinden kadınların yaşamını daraltacak, kadınların yaşamına mal olacak bir “düzenleme” var.

Kadınların itiraz örgütlemesinin pek çok sebebi var. İlki: Öncelikle Türkiye halklarının bu yasaların yapılmasına gerçekten ihtiyacı var mı ve bu yasal düzenlemeler evrensel normlara uygun olarak mı yapılıyor? Bir diğer önemli itiraz ve elbette en önemlisi, yasanın yapılma biçimi. Pek tabii ki istikrar kovalayan yürütmenin parlamentoyu etkisizleştirmiş antidemokratik yapısı, yeni sistemde muhalefetin etki gücünün olmayışı... Bu durum toplumsal tepkiyi, kadınların ve kitlelerin tepkisinin örgütlenmesini ve güçlü bir itirazın oluşmasını elzem kılıyor. Kadınlar bu mücadele biçimine alışkın ve yatkın.

11. Yargı paketinde de itiraz ettikleri, uyardıkları, riskli buldukları pek çok değişikliği parlamentodaki muhalefet gücüyle birleştirip kısmi değişiklikler yaptırmayı başardılar. Yetmedi! Geri çekilen her madde; kadınlar, çocuklar ve LGBTİ+’lar, hak savunucuları açısından yaşam tarzına müdahale, keyfilik, kadına karşı işlenmiş suçlarda cezasızlık gibi pek çok riski bertaraf etmiş değil. Risk devam ediyor. Daha bitmeden, 12. Yargı Paketi içinde gelecek düzenlemeler konuşulmaya başlandı. Medeni Kanun’da düzenlenmiş haklardan yoksulluk nafakasına kadar kadın mücadelesiyle kazanılmış haklar potada. 11. Yargı Paketinde örgütlü kadın mücadelesi sonucunda geri adım atılarak çıkarılan maddelerin, 12. Yargı Paketi tartışmalarıyla yeniden gündeme gelmesi hakeza...

Yargı paketleriyle yasalaştırılmak istenenler yalnızca yaşam hakkı riskiyle sınırlı değil. Eşit, özgür, adil yaşam hakkını; demokratik, ortak yaşam biçimini de hedef alıyor ve tek

tip bir yaşam tarzı inşa etmek istiyor. 2021 yılında bir gece ansızın İstanbul Sözleşmesi'nden Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile çekilmenin ardından Türkiye kadın hareketleri ve Özgür Kadın Hareketi mücadeleyi ortaklaştırmak açısından önemli bir eşiğe geldi. Tam da bu günlerde EŞİK Platformu kuruldu. Kazanılmış hakların korunması açısından özellikle önemli bir zemin yakalandı. Özgür kadın hareketinden cumhuriyetçi kadınlara, feminist kadınlardan bağımsız aktivistlere, emekçi kadınlardan hukukçu ve akademisyen kadınlara kadar pek çok farklı kadın yapısının bir araya gelerek tartıştığı ve ürettiği bir platform oluştu. Yasaları takip ediyorlar, gece gündüz demeden nöbet tutuyorlar.

10 Ocak günü Tandoğan Meydanı'nda yapılan kadın mitingi de çok geniş katılımı ve güçlü mesajlarla gerçekleşti. Kadınların kamusal alandaki varoluşundan şiddetle mücadeleye, yaşam tarzına müdahaleye itirazdan ortak kadın mücadelesinin güçlendirilmesine ve barışın inşasına kadar pek çok başlıkta söz söylendi. Afganistan, İran, Rojava ve Rojhilat kadın direnişlerine destek niteliğinde evrensel mesajlar da içeriyordu.

Her ne kadar 11. Yargı Paketi teklifinde kadına yönelik suçlar hariç tutulmuş gibi görünse de farklı maddelerden hüküm kurulmuş yargılamalarda suçun kadına karşı işlendiği gerçeği —yani erkek şiddeti— görünmez kılındı ve şiddet faileri fiilen affedilmiş oldu. Düzenlemenin kendisi erkek şiddetini görünmez kıldı. Zaten erkek egemen bir yargı pratiğiyle mücadele edilirken, mahkeme salonlarında verilen mücadele sonucunda ceza almış faillerin infaz düzenlemesiyle serbest kalması, cezasızlığın nasıl sistematik ve kalıcılaştırılmak istendiğinin kanıtıdır. Evet, bu mekanizma erkek şiddetinin daha da yaygınlaşmasına zemin hazırlarken erkeklere net bir mesaj da veriyor; cesaretlendiriyor. Tahliye olur olmaz eski eşi Rojda Yakışıklı'yı öldüren Okan Gür örneği, devletin önleme mekanizmalarının işlevsizliğini ve bu cinayetteki rolünü açıkça gösteriyor. İşte kadın düşmanı politikalar böyle inşa ediliyor ve kadın kırımı böyle gerçekleşiyor: sistematik, politik bir devlet–erkek iş birliğiyle.

Bu yasa yapma biçiminin, yani usulün antidemokratik karakteri tartışmasız. Toplumsal gerçeklik ve etki bakımından değerlendirildiğinde ortaya çıkan vahim tablo demokrasiye ve eşitlik ilkesine aykırı. Yaşam hakkını riske atan, cezasızlığı derinleştiren, toplumsal muhalefeti susturmaya çalışan, adalet ve güven duygusunu zedeleyen bu anlayış demokratik değildir; bu anlayışla hazırlanmış bir yasal düzenleme de demokratik olamaz.

Abdullah Öcalan'ın “kastik katil” tanımlaması bu noktada tam uyuyor. Devletten erkeğe, yasa yapıcıdan uygulayıcıya kadar tarihsel ve sistematik olarak sistemin kendisi kastik katil bir yapıyı temsil etmektedir. Yani şiddeti sadece yönelten değil; politik olarak üreten, zemin hazırlayan, izleyen, engellemeyen, itiraz etmeyen, harekete geçmeyen her yapı, her birey bu yapının bir parçasıdır.

Binlerce yıllık bu suç üreten yapı, kadın kimliğini ve kadınlık bilincini saldırılarla, baskılarla şekillendirmiştir. Bugün kadınlar bu sistemin hem üreteni hem de ezilenidir. Bu kastik yapının dışına çıkmak, direnişle ve özgür kadını inşa etmekle mümkündür. Bu direniş, toplumun özgürleşmesine ve demokratikleşmesine; kadın düşmanı, toplum düşmanı sistemi dönüştürmeye hizmet eder. Kadının erkek ya da devlet tarafından korunmaya muhtaç bir varlık olma hâli değişecektir. Bize miras kalan kadın özgürlük mücadelesi binlerce yıllık bir mücadelenin ürünüdür. Kadın özgürlüğü, demokratik ve özgür toplumun öznesi ve öncüsüdür.

İnfaz Politikaları ve Kadına Yönelik Şiddetin Derinleşen Cezasızlık Sorunu

Fatma Hopikoğlu-18 Ocak 2026

En mükemmel yasalar dahi kötü uygulayıcıların elinde anlamını yitirebilir. Cezalarda yapılan artışlarla infaz yasasındaki kolaylıklar birlikte değerlendirildiğinde, şiddet faillerinin daha da cesaretlendirildiği açıktır. Yasa metni ne kadar iyi olursa olsun; infaz, denetim ve koruma mekanizmaları etkili şekilde işletilmezse mağdur korunamaz

Kadına yönelik şiddet, yalnızca ülkemizde değil tüm dünyada artan ve çözüm yolları üzerine tartışılan bir sorundur. Ülkemizde ise bu sorun, çoğunlukla kadınların bulunmadığı mecralarda ele alınmakta; kadınların önerileri ve düşünceleri dikkate alınmadan çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Kadınlar açısından geriye gidiş niteliği taşıyan bu değişiklikler, kadınların yaşam hakkının ihlal edilmesine yol açarak, ayrımcılık olarak nitelendirilen kadına yönelik şiddeti sürekli artırmaktadır.

2025 yılı, Cumhurbaşkanı tarafından “Aile Yılı” olarak ilan edilmiştir. Ve Aile Yılı’ndan beklenen temel hedef, kadının aile ve toplum içinde huzurla yaşayabilmesi ve şiddete maruz kalmasının önlenmesi olarak açıklanmıştır. Ancak Aile Yılı kapsamında, aile içinde şiddete maruz kalmış kadınlar ve çocuklar ne yazık ki görmezden gelinmiştir. Bununla birlikte, “Aile Yılı” adı altında kadınların haklarına ‘ağır darbeler’ olarak nitelendirebileceğimiz girişimlerde bulunulmuştur. Kadınların Medeni Kanun ile elde ettikleri hakların kullanılmasının engellenmesine, kıyafetlerine yönelik söylemler ve “Allah’ın takdirine razı gelmeleri gerektiğine” ilişkin ifadeler Diyanet hutbelerinde dile getirilmiştir. Şiddet dilinin kadınların boşanma, nafaka ve miras haklarına yönelmesiyle

birlikte, kadınlara yönelik şiddet ve emek sömürüsü de artmıştır. Devlet kurumu olan Diyanet'in hutbeleri dahi kadına yönelik nefretin artmasına neden olmuştur. Aile Yılı, ne yazık ki kadına yönelik şiddetin engellenemediği, durdurulamadığı ve infaz yasasına ilişkin son değişikliklerle bu suçların fiilen affedildiği bir yıl olmuştur. Bu durum, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye aleyhine verdiği kararlarda vurgulanan ayrımcılık sorununu daha da derinleştirmiştir. Fail erkekler, devlet politikalarından güç alarak kadınlara yönelik şiddeti daha rahat uygulayabilir hâle gelmiştir.

Kadınların, çocukların ve herkesin yaşam hakkını korumak Anayasal olarak devletin temel görevlerinden biridir. 26.12.2025 tarihinde yürürlüğe giren kanunla düzenlenen infaza ilişkin son değişikliklerin, kadınlar, çocuklar ve dezavantajlı gruplar bakımından ciddi ve öngörülebilir riskler taşıdığı; yaşama haklarının korunmasının istendiği, tüm kadın örgütleri ve barolar tarafından defalarca dile getirilmiştir. Söz konusu düzenlemenin 27. maddesi gereğince 31.07.2023 tarihinden önce işlenmiş “alt soya ve üst soya, kardeşe, eşe, boşanılan eşe, kadına, çocuklara, beden veya ruh bakımından kendisini savunmayacak kişiye yönelik kasten öldürme, cinsel saldırı ile çocuğun cinsel istismarı suçları” dışındaki şiddet suçlarının failleri erken tahliye edilebilecektir. Bu değişikliklerin doğuracağı sonuçlar hem hukuki hem de toplumsal açıdan son derece tartışmalıdır. Şiddet faillerinin, bu düzenlemelerle birlikte kadınlara ve çocuklara karşı daha cesur davranabilecekleri yönünde uyarılar yapılmıştır. Kadın cinayetlerinde ve kadınlara yönelik işlenen suçlarda faillerin erken tahliye edilmesi, kadınların can güvenliğine ve lehlerine uygulanan koruyucu tedbirlere olan güvenini sarsmaktadır. Erken tahliye edilen fail erkeklerin kadınlar üzerinde yarattığı tehlike ve korku ortamı, caydırıcılıktan uzak infaz rejimlerinden güç alan faillerin aynı şiddet eylemlerini yeniden gerçekleştirmelerine zemin hazırlamaktadır. Bu tehlike defalarca dile getirilmiş olmasına rağmen, infaz yasasındaki düzenlemenin hemen ardından Rojda Yakışıklı, tahliye edilen ve kendisini “hepinizi öldüreceğim” diyerek tehdit eden erkek fail tarafından; kolluğa yaptığı şikâyete rağmen gerekli önlemler alınmadığı için öldürülmüştür.

İnfaz yasasında yapılan değişiklikler, kadına yönelik şiddet suçlarının failleri bakımından çeşitli kolaylıklar doğurmuştur. Koşullu tahliye sürelerinin artırılması, denetimli serbestlik uygulamasının genişletilmesi ve hatta şiddete uğramış kadının bulunduğu konutta infaz kolaylıklarının getirilmesi bu düzenlemeler arasındadır. Bu değişikliklerle, kadınlara yönelik kasten yaralama gibi suçlarda dahi kısa sürede serbestlik gündeme gelmiştir. Bu durum, failin mağdura yönelik öfkesini artırmakta ve cezanın infaz edilmemesi, failin daha cüretkâr davranmasına yol açmaktadır. Özellikle kadınlara

yönelik şiddetin yaygın olduğu Türkiye’de, infazda indirim uygulanması “cezasızlık” algısını güçlendirmiştir. İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmenin ardından infaz yasasında yapılan bu değişiklikler, kadınların devlete duyduğu güveni daha da zedelemiştir. Kadına yönelik şiddet faillerinin erken tahliye edilmesi ya da evde infaz gibi lehe düzenlemelerden yararlanması, 6284 sayılı Kanun kapsamında dahi kadınların koruyucu ve önleyici tedbirlere olan inancını sarsmaktadır.

Yeni düzenlemelerle suç tanımlarının artırılması ve cezaların ağırlaştırılması gündeme gelse de asıl önemli olan, yasaların nasıl uygulandığıdır. İyi bir yasa, kötü uygulamalarla etkisiz hâle getirilebilir. Kadına yönelik şiddetle mücadelede kapsamlı politikalara ihtiyaç olduğu açıktır; yalnızca yasal değişiklikler, toplumsal cinsiyet eşitliği ve etkin uygulamalar olmadan sonuç vermemektedir. Cezaların artırılmasıyla birlikte infaz kolaylıklarının getirilmesi, şiddet faillerinin cezaevinden erken çıkmasına neden olmakta ve mağdurlara yeniden risk yaratmaktadır.

Kadına ve çocuğa yönelik kasten yaralama gibi suçların, kadınlar üzerinde onarılamaz tahribatlar yarattığı Türkiye’deki şiddet vakalarından açıkça görülmektedir. Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonunun 1 Ocak – 31 Aralık 2025 tarihleri arasında belirlenebilen en az 391 kadının erkekler tarafından katledildiğini açıklamıştır. Kanunda yazılı olan bu suçlarda faillerin infaz indirimlerinden ya da erken tahliyelerden yararlanabilmesi, şiddete maruz bırakılan kadınların sürekli bir korku içinde yaşamasına neden olmaktadır. Erken tahliyeler sırasında şiddete maruz bırakılan kadınlara bilgi verilmemesi ise yeni bir şiddet riskini doğrudan artıracak ve açıklanan şiddet vakalarının artmasına neden olacaktır. Kadına ve çocuğa yönelik kasten öldürme suçlarının failleri bu indirimlerden yararlanamasa da öldürülmeyen ancak yaşamları geri dönülmez biçimde değişen kadınların maruz kaldığı ağır şiddet, infaz aşamasında görünmez kılınmaktadır.

Türkiye’de kadın cinayetlerinden önce, pek çok kadının sistematik şiddete maruz kaldığı bilinmektedir. Erken tahliye edilen faillerin kadınları öldürmesi, artık sıkça karşılaşılan bir durum hâline gelmiştir. Fail erkeklerin erken tahliyesi, rehabilite edici bir sonuç doğurmadığı gibi, cezasızlıktan güç alan faillerin birikmiş öfkesini yeniden kadına yöneltmesine neden olmaktadır. Bu sebeple yalnızca infaz düzenlemesinde belirtilen suçlar bakımından değil, kadına yönelik gerçekleşmiş olan şiddet türlerinin de değerlendirilerek kapsam dışına çıkarılması gerekmektedir.

Devletin, failin serbest kalması ya da erken tahliye edilmesi durumlarında kişiyi bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır. İstanbul Sözleşmesi de bu yükümlülüğü açıkça düzenlemiştir. Türkiye’de bu bildirim yükümlülüğü yalnızca sınırlı sayıda suçu kapsamaktadır. Oysa kadına yönelik her türlü şiddet eyleminde ve hatta şiddet iddiası durumunda dahi faille ilgili gelişmelerin kişiye derhâl bildirilmesi gerekmektedir. Birçok kadın derneği ve kuruluğu, infazda indirim ve şartlı tahliyeye ilişkin düzenlemenin yürürlüğe girmesinin ardından kadınlara önlem almaları yönünde çağrılar yapmak zorunda kalmıştır. Kadınlara yapılan bu çağrılar, toplumsal olarak kadın cinayetlerinin ve kadına yönelik şiddetin artacağı korkusunu taşımaktadır.

En mükemmel yasalar dahi kötü uygulayıcıların elinde anlamını yitirebilir. Cezalarda yapılan artışlarla infaz yasasındaki kolaylıklar birlikte değerlendirildiğinde, şiddet faillerinin daha da cesaretlendirildiği açıktır. Yasa metni ne kadar iyi olursa olsun; infaz, denetim ve koruma mekanizmaları etkili şekilde işletilmezse mağdur korunamaz. Devletin kadına yönelik şiddete karşı önleyici ve koruyucu politikalar geliştirmesi gerekirken, infaz yasasındaki değişiklikler ve yargılamalarda uygulanan iyi hâl ve haksız tahrik indirimleri cezasızlık algısını derinleştirmektedir. Sonuç olarak her yıl yüzlerce kadın, erkekler tarafından öldürülmektedir. İnfaz değişikliklerinin hemen ardından iki kadının cezaevinden tahliye olan erkekler tarafından katledilmesi, kadın cinayetlerinin politik bir mesele olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, 26.12.2025 tarihinde yürürlüğe giren kanunla düzenlenen infaza ilişkin son değişikliklerin, kadınlar, çocuklar ve dezavantajlı gruplar bakımından ciddi ve öngörülebilir riskler taşıdığı görülmektedir. Kadınlar yasanın ardından tedirgin ve yaşamlarına dair korku içinde yaşamaktadırlar. Yasa koyucuların kadına yönelik şiddet eylemleri hakkında değerlendirmelerini doğru yapmaları gerekmektedir. Bu sebeple yapılan düzenlemede kadına yönelik sadece öldürme değil, her türlü şiddet eylemleri uygulayanların da kapsam dışında kalması gerekmesine rağmen cezasızlık içeren bu düzenleme, şiddet eylemlerinin artacağını ortaya koymaktadır.

Direnış ve Bellek: Kadınların Susturulamayan Karşı-Tarihi

Hatice Öncü-18 Ocak 2026

Cihadist zihniyetli çeteler tarafından kuşatılan o sokaklarda yükselen ses, bin yıllık sessizlik perdesini yırtan bir çığlıktır. Deniz Çiya'nın son sözleri, kadın hafızasının nasıl bir politik iradeye dönüştüğünü gösterir: "Tüm dünyaya ve bölge halkına, özellikle de kadınlara büyük tehlike arz eden cihadist zihniyetli düşman bizi kuşattı". Bu cümle, tehlikenin sadece askeri bir işgal olmadığını, asıl hedefin kadının özgürlük belleği olduğunu teşhis eder

Tarih, egemenlerin kaleminden yazıldığında bir unutuş rejimine, bir hakikat mezarlığına dönüşür. Bastırılan her hafıza, sadece geçmişin bir kaybı değil, aynı zamanda geleceğin de gaspıdır. Kadınlar, bu tarihsel gaspın hem ilk hedefi hem de en ısrarlı tanıklarıdır. Erkek egemen sistem ve kolonyal düzenler, kadınların yaşadıklarını kayda değer görmediği ölçüde, onların belleğini de sistematik olarak silmeye çalışmıştır. Ancak unutulan şudur: Bastırılan hafıza yok olmaz; bir tohum gibi yeraltına çekilir, kolektifleşir ve zamanı geldiğinde bir direniş odağı olarak hakikat sahnesine geri döner.

Kadınların kolektif belleği, bireysel anıların basit bir toplamı değildir; aksine, direnişin sürekliliğini sağlayan politik ve etik bir alandır. Bu bellek, travmanın donmuş sessizliğinden değil, deneyimin paylaşılmasından, yeniden anlatılmasından ve mücadele içinde dönüştürülmesinden beslenir. Feminist tarih yazımı bize göstermiştir ki, kadınlar hatırladıkça sadece geçmişi görünür kılmazlar, aynı zamanda yeni bir toplumsallığın, yeni bir yaşamın imkânını da kurarlar.

Hatırlamak, bu bağlamda, pasif bir geriye dönüş değil; aktif bir yeniden inşa eylemi, bir varoluş dilidir. Bu nedenle bastırılan hafıza, bireysel bir unutkanlık değil, sistematik bir

siyasal müdahalenin ürünüdür. Savaşların, sömürünün, zorunlu göçlerin ve cinsel şiddetin yarattığı deneyimler; kadınlar söz konusu olduğunda anlatılmamış değildir, aksine anlatılmasına izin verilmemiştir. Ancak kadınların belleği, resmi arşivlerin tozlu raflarında değil; bedenlerde, kuşaktan kuşağa fısıldanan hikâyelerde, gündelik yaşam pratiklerinde ve kolektif direniş biçimlerinde taşınmıştır. Kolektif bellek, burada yalnızca ortak geçmişin paylaşımı değil; bastırılmış deneyimlerin politik bir anlam kazanarak yeniden örgütlenmesidir. Bu örgütlü hafızanın en sarsıcı yansımalarından biri, geçtiğimiz günlerde Halep'in Şêxmeqsûd ve Eşrefiye mahallelerinde, Deniz Çiya şahsında ete kemiğe bürünmüştür. Deniz'in direnişi, sadece bir savunma savaşı değil, bu kadim bellekten süzülüp gelen bir karşı-hakikat beyanıdır.

Cihadist zihniyetli çeteler tarafından kuşatılan o sokaklarda yükselen ses, bin yıllık sessizlik perdesini yırtan bir çığlıktır. Deniz Çiya'nın son sözleri, kadın hafızasının nasıl bir politik iradeye dönüştüğünü gösterir: *"Tüm dünyaya ve bölge halkına, özellikle de kadınlara büyük tehlike arz eden cihadist zihniyetli düşman bizi kuşattı"*. Bu cümle, tehlikenin sadece askeri bir işgal olmadığını, asıl hedefin kadının özgürlük belleği olduğunu teşhis eder. Deniz, kendisinden önceki direnişçilere atıfta bulunarak; *"Zarîfeler ve Besêler Dêrsim kayalarından nasıl atladıysa, Rindêxanlar Malabade Köprüsü'nde yaşamını yitirdiyse biz de direnişten geri adım atmayacağız"* derken, aslında tarihsel bir sürekliliğe işaret eder. Bu, bir tarih kitabından okunmuş bilgi değil, bedende taşınan "direniş genetiğidir." Onun kuşatılmış bir mahallede, cephanesi biterken dahi teslimiyeti reddedip son kurşununu kendisine saklaması, kadın belleğinin teslim alınamaz olduğunun ilanıdır. Çetelerin o karanlık nidalarla bir kadının bedenine saldırması, aslında bu belleğin taşıyıcısını susturma çabasıdır. Çünkü kadınların hatırlaması, mevcut düzenin hangi sessizlikler üzerine kurulduğunu açığa çıkarır. Bu bağlamda kolektif bellek, travmanın tekrarına hapsolmuş bir alan değil; travmayı dönüştürme kapasitesi taşıyan canlı bir süreçtir.

Kadınlar yaşadıklarını paylaştıkça, bastırılan hafıza parçalı olmaktan çıkar; anlam kazanır, süreklilik kazanır ve hakikat üretir. Hakikat burada nesnel bir kayıt değil, deneyimden doğan ve mücadele içinde şekillenen bir bilgidir. Rojava'da yükselen şey yalnızca bir devrim değil; susturulmuş kadın hafızasının kolektif bir isyanıdır. Burada kadınlar, hafızayı başkasının anlatısına bırakmayı reddederek kendi hakikatlerini kurdular. Erkek egemen tarih yazımının karşısına, yaşanmışlıkla örülmüş bir kadın belleği çıkardılar.

Deniz Çiya'nın *"Gerektiğinde ölümü göze alamayanlar özgür yaşama nefes olamazlar"* sözü, bu kurucu iradenin en yalın ifadesidir. Bu irade, kaybı dondurmaz; aksine onu hareket halinde tutarak geleceği savunan bir güce evrilir. Rojava'da inşa edilen kadın devriminin kolektif belleği, coğrafi sınırlarla çevrili bir deneyim olarak ele alınamaz. Bu bellek, erkek egemen sisteme karşı verilen evrensel mücadelenin somutlaşmış halidir. Kadınların yüzyıllardır taşıdığı bastırılmış hafıza, artık tüm kadınlara ait bir miras haline gelmiştir. Kadın mücadelesinin tarihine bakıldığında, kazanımların çoğu ya izole edilmiş ya da yerel bağlamlara hapsedilmiştir. Oysa Denizlerin, Besêlerin ve Zarîfelerin mirası gösteriyor ki; bu bellek ortaklaştırıldığında kalıcı bir direniş zeminine dönüşür.

Deniz'in *"Ne olursa olsun, halkımızın onurunu korumaktan daha önemli hiçbir şey yoktur"* haykırışı, bir toplumsallığın ve haysiyetin savunulmasıdır. Bugün Rojava'ya ve Halep'e yönelen saldırılar karşısında sessizlik, bu belleğin yalnız bırakılması, yani kadınların özgürlük iddiasının küresel ölçekte bastırılması demektir. Saldırıları yoğunlaştıkça, hatırlamanın politik anlamı daha da belirginleşmektedir. Rojava'da kadınlar için hatırlamak, yas tutmakla sınırlı bir pratik değildir; savunmanın ve yeniden kurmanın bir parçasıdır. İşlenen savaş suçlarının, kadın bedenine yönelen şiddetin unutturulmasına izin vermemek, kolektif belleğin en temel işlevidir. Kadınlar, yaşananları adlandırarak ve kayda geçirerek hakikati savunmaktadırlar. Kadınların hatırlaması, yalnızca geçmişin tanıklığı değil; yarının iddiasıdır. Özgürlük verilmez; örgütlü bir hafıza ve süreklilik içinde inşa edilir. Bu hafıza, sadece acıların değil, kazanımların ve kurucu pratiklerin bilgisini taşır. Kadınların bu bilgiyi sahiplenmesi, kendi mücadelelerini güçlendirdiği kadar, Rojava'daki direnişin de yalnız olmadığını ilan eder.

Sonuç olarak Rojava ve Halep'teki direniş, kadınların bastırılmış hafızasının açığa çıkabileceğini ve bu hafızanın yenilmez bir direnişe dönüşebileceğini kanıtlayan tarihsel anlardır. Bizim hafızamız canlı; unutmamak için değil, hayatta kalmak ve mücadeleyi ileri taşımak için hatırlıyoruz. Kadın mücadelesi kuşaktan kuşağa bir kitap gibi değil, bir hayat gibi aktarıldı. Bugün kadınların önünde duran soru şudur: Bu belleği yalnızca hatırlayanlar mı olacağız, yoksa Deniz Çiya'nın o son mermisiyle savunduğu onuru direnişe dönüştürüp birlikte taşıyanlar mı? Rojava'dan yükselen hakikat tüm kadınlara seslenmektedir: Bu mücadele size aittir, bu bellek sizin belleğinizdir. Ona sahip çıkmak, kendi geleceğimizi savunmaktır. Çünkü bu iddia, hatırlandığı ve eyleme döküldüğü sürece yenilmezdir.

Annelik Kurgusu: Biyolojinin Ötesinde Bir Toplumsal İnşa

Gülay Tekin-18 Ocak 2026

Annelik, günümüzde hâlâ dünyanın hemen her toplumunda kadınlara atfedilen en güçlü ve belirleyici toplumsal cinsiyet rollerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Çoğu kültürel bağlamda annelik, nihai tamamlanma hâli ya da doğal kader olarak tanımlanır. Bu çerçevede kadınlardan beklenenler çocuk yetiştirme pratiklerini aşar; nasıl davranmaları gerektiği, nerede durmaları gerektiği, kim olmaları gerektiği ve hangi rolleri benimsemeleri gerektiği annelik ideolojisi üzerinden öğretilir

Evrensel doğada türün kendi yaşamını devam ettirme eğiliminin sonucu olarak ortaya çıkan doğurma yetisi, toplumsal doğada kadını kısıtlayan bir gerçekliğe dönüşmüştür. Kadının doğurganlığı, annelik statüsüne sıkıştırılarak kadınlığın özü gibi sunulan bir role dönüştürülmüştür.

Annelik, insanlık tarihinde yalnızca biyolojik bir süreç değil, toplumsal düzenin ve cinsiyet hiyerarşisinin yeniden üretildiği merkezi bir olgu olmuştur. Kadına atfedilen “doğal annelik” rolü sevgi, fedakârlık ve kutsallıkla idealleştirilmiş olsa da, bu yüceltilmiş kavram kadınların davranışlarını, toplumsal konumlarını ve kimliklerini kontrol eden güçlü bir ideolojik mekanizmanın parçası olarak işlev görür. Toplum anneliği ne kadar doğal sunarsa, kadınlar için bu rolü o kadar zorunlu ve kaçınılmaz kılar; böylece annelik, kadın bedenini ve emeğini görünmez bir disiplin aracına dönüştürür.

İnsan toplumsallığının temeli, anne ve çocuk arasında kurulan bağ üzerinden şekillenmiştir. Çocuğun dünyayla kurduğu ilk temas, annenin sesi, dokunuşu ve ona yanıt

verdiği tepkiler aracılığıyla anlam kazanır. Kadının doğurganlığı, ilk topluluklarda yaşamın döngüsünü sürdüren doğal bir güç olarak görülmüş, henüz bir denetim aracı hâline gelmemiştir. Bu dönemlerde annelik kolektif bir pratikti; çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve korunması yalnızca doğuran kadının değil, komündeki diğer kadınların, yaşlıların ve kimi zaman erkeklerin ortak sorumluluğunda yürütülürdü. Annelik bireysel bir yük değil, dayanışma temelli bir pratikti. Günümüzde toplumsal ilişkilerin işleyişini belirleyen güven, empati, karşılıklık ve iletişim gibi değerler bile erken insan topluluklarındaki kolektif annelik pratiklerinin izlerini taşımaya devam eder.

Kadının toplumsal yaşamın kurucu konumundan aşamalı biçimde geri plana itilmesiyle birlikte, yerleşik hayata geçiş ve mülkiyet ilişkilerinin belirginleşmesi, kadın doğurganlığını siyasal iktidarın müdahale etmek istediği stratejik bir alan hâline getirdi. Bu dönüşüm, kadının bedeni ve doğurganlığı üzerinden soyun, mirasın ve toplumsal düzenin kontrol edilmesini mümkün kıldı. Böylece tarihsel olarak dayanışma, ortak bakım ve kolektif sorumluluk temelinde biçimlenen annelik, giderek aile yapısının dar çerçevesine sıkıştırıldı ve toplumsal-siyasal kontrolün yeniden üretildiği bir mekanizma olarak yeniden tanımlandı.

Annelik kavramının bugünkü hâline yaklaşması, Aydınlanma döneminin düşünsel çerçevesi içinde şekillendi. Bu dönemde “annelik içgüdü” yeniden icat edildi, “kutsal annelik” miti güçlendi, çocuk duygusal ve psikolojik değer taşıyan bir varlık olarak görülmeye başlandı. Rousseau, *Émile* adlı eserinde kadınlara atfettiği rollerle bu yeni ideolojiyi teorik düzeyde pekiştirdi: Kadın kamusal alandan dışlanmalı, erkeğin mutluluğunu destekleyen bir varlık olarak eve bağlı kalmalı, çocuk yetiştirmeye adanmalıydı.

Bu düşünsel dönüşüm, 19. yüzyıl boyunca kültürel ve edebî temsillerde daha da pekişti. Viktoryen dönem şairlerinden Coventry Patmore’un “Evin Meleği” imgesi, bu cinsiyetçi idealin kültürel ve romantik temsilini oluşturarak kadını fedakâr, sessiz ve itaatkâr bir figür olarak kutsayan ideolojik bir model hâline geldi. Virginia Woolf, Patmore’un idealini eleştirerek söz konusu figürün her kadın yazarın zihnini gölgeleyen bir hayalet olduğunu vurgular. Yaratıcı olabilmek için bu ideolojik hayaletin “öldürülmesi” gerekir; aksi hâlde kadın, kendi entelektüel potansiyelini gerçekleştiremez. Bu eleştiri, anneliğin yalnızca biyolojik ya da sosyal bir rol değil, aynı zamanda ideolojik ve psikolojik bir denetim aracı olduğunu ortaya koyar.

Annelik, günümüzde hâlâ dünyanın hemen her toplumunda kadınlara atfedilen en güçlü ve belirleyici toplumsal cinsiyet rollerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Çoğu kültürel bağlamda annelik, nihai tamamlanma hâli ya da doğal kader olarak tanımlanır. Bu çerçevede kadınlardan beklenenler çocuk yetiştirme pratiklerini aşar; nasıl davranmaları gerektiği, nerede durmaları gerektiği, kim olmaları gerektiği ve hangi rolleri benimsemeleri gerektiği annelik ideolojisi üzerinden öğretilir.

Bu ideolojik çerçevenin kökeni, patriyarkanın tarihsel gelişimiyle yakından ilişkilidir. Tarih boyunca şekillenen toplumsal yapılar, erkek egemen bilgi sistemleri ve otorite ilişkileri anneliği kadınlar için özel alana bağlanmış ve sınırlandırılmış bir kimlik hâline getirmiştir. Ataerkil düzen, modern hukuktan dine, tıptan eğitime kadar tüm kurumsal yapılara nüfuz ederek kadınlara anneliği “doğal görev”, erkeklere ise kamusal alanın meşru sahipliği olarak atamıştır. Böylece annelik, toplumsal düzeni sürdürmekte ve cinsiyet hiyerarşisini yeniden üretmekte işlevsel bir araç hâline gelmiştir.

Sanayi Devrimi ve modern kapitalizmle birlikte annelik hem ekonomik hem ideolojik bir araç olarak yeniden konumlandırılmıştır. Kadınlar ev içi ücretsiz emeğin taşıyıcısı olurken, çocuklar geleceğin iş gücü ve tüketicileri olarak görülmüş; anneler ise bu “görünmez üretimin” asli sorumlusu olarak konumlandırılmıştır. 20. ve 21. yüzyıllarda ortaya çıkan “süper anne” ideali, kadınlardan hem evde hem işte kusursuz performans bekleyen yeni bir baskı rejimi yaratmıştır. Medya, sosyal medya ve popüler kültür aracılığıyla dayatılan bu ideal, kapitalizmin rıza üretme mekanizmalarını beslemektedir. Kadınlar, sürekli karşılaştırmalar, rekabet, yetersizlik duygusu ve suçluluk hissiyle kendi kendini denetleyen bir özneye dönüştürülür.

Dijital platformlar, bu yeni annelik ideolojisinin en görünür alanıdır. Influencer annelik pratikleri; kusursuz ev düzeni, ideal beslenme rutinleri, gelişim odaklı ebeveynlik teknikleri ve estetize edilmiş yaşam tarzı gösterileri, gerçeklik ile kurgu arasındaki sınırları bulanıklaştırır. Bu içerikler milyonlarca kadına “norm” olarak sunulurken, kadınların kendi yaşamları bu standartlarla karşılaştırılmaya yönlendirilir. Bununla bağlantılı olarak ortaya çıkan kaygı, suçluluk ve kronik yetersizlik duygusu ise modern kapitalizmin kadınlar üzerindeki psikolojik denetimini güçlendirir. Böylece annelik, yalnızca bir deneyim değil, sürekli performans gerektiren bir kimlik hâline gelir.

Çocuk bakımının yalnızca anneye bırakılması, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirirken çocuğun da annenin doğal uzantısı, kimliğini tamamlayan bir nesne gibi görülmesine yol

açar. Anneler hem işte hem evde mükemmel olmaya zorlanırken, çocukla “doğru bağ” kurmak bile bir performans alanına dönüşür. Bu durum hem kadını ağır bir bakım yükünün içine sıkıştırır hem de çocukla sağlıklı, özgür bir ilişki kurulmasını engeller. Oysa bakım emeği kolektif olduğunda, kadın üzerindeki baskı azalır ve çocuk aile bireylerinin mülkü değil, kendi hakları ve özneliği olan bağımsız bir birey olarak kabul edilir.

Türkiye özelinde anneliğin bu ideolojik yeniden üretimi devlet politikalarıyla desteklenmektedir. İktidar, “güçlü aile, güçlü devlet” söylemi üzerinden nüfus politikası yürütmektedir. 2025’in Aile Yılı ilan edilmesi, doğum destek paketleri ve çeşitli ekonomik teşviklerle aileyi güçlendirmeyi amaçlıyor gibi görünse de pratikte kadını ev, bakım ve çocuk sorumluluklarına sabitleyen bir mekanizma işlevi görür. “En az üç çocuk” söylemleri ve anneliği ulusal görev olarak çerçeveleyen kampanyalar, kadınların kamusal alandaki konumunu zayıflatır. Eğitim, medya ve kamu politikaları aracılığıyla annelik, ideal kadınlık normunun merkezi hâline getirilir ve kadınlar toplum hayatının dışına itilerek özel alana geri çekilir. Sağlık alanında doğum tıbbileştirilerek kadın bedeni üzerinde geliştirilen müdahalelerde pasif bir nesne hâline getirilir. Kürtaj hakkı engellenerek birçok kadının istemediği gebelikten ya da çok çocuk doğurmaktan yaşamını kaybetmesine, fiziksel ve ruhsal sağlığının bozulmasına neden olunur.

Bu bağlamda annelik, biyolojik bir deneyim olmanın ötesine geçer; toplumsal düzenin, nüfus yönetiminin ve cinsiyet rejimlerinin merkezindeki ideolojik bir aygıt olarak işlev görür. Kadınların hamilelik, doğum ve bakım süreçleri her ne kadar öznel deneyimler olsa da bu süreçlerin anlamlandırılması ve biçimlenişi ataerkil kültür tarafından belirlenir. Kadınlar, çocukluktan itibaren anneliği “doğal”, “zorunlu” ve “kadınlığın en yüksek mertebesi” olarak içselleştirmeye yönlendirilir. Böylece annelik hem kişisel bir deneyim gibi sunulur hem de son derece politik, kültürel ve ideolojik bir kimlik olarak kurulur.

Hegemonyanın bir ürünü olan annelik ideolojisi, kadınları daha en başından “makbul” ya da “bencil” olarak sınıflandırır. Annelik arzusu taşımayan, çocuk doğurmak istemeyen ya da anneliği hayatının merkezine koymayan kadınlar “eksik kadınlık”, “duygusal olgunlaşmamışlık”, “toplumsal sapma” ya da “bencillik” gibi söylemlerle damgalanır. Günümüz küresel bağlamında iklim krizi, ekonomik belirsizlikler ve toplumsal eşitsizlikler nedeniyle çocuk doğurmak istemeyen kadınlar dahi ideolojik bir yargı mekanizmasının odağı hâline gelmektedir. Etik, politik ve ekolojik kaygılar çoğu zaman “doğaya aykırılık” ve “türe karşı sorumsuzluk” söylemleriyle bastırılır. Kadınlar, çocuk doğursalar da doğurmasalar da toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik alanlarda sürekli üretim

yapan, değişim ve yenilik yaratan öznelerdir. Bu nedenle kadın değerinin ölçütü doğum değil; üretilen bilgi, sanat, emek, liderlik ve toplumsal katkılar üzerinden ele alınmalıdır.

Charlotte Perkins Gilman, anneliği yalnızca doğurganlığa indirgeyen ataerkil anlayışı eleştirerek anneliğin sevgi, bakım ve toplumsal bağlılık gibi niteliklerden oluşan kültürel bir güç olduğunu vurgular. Ona göre ataerkil düzen, anneliği kadının “doğal görevi” gibi sunarak kadınları eve ve bakım emeğine hapsedmiştir. Gilman’ın “Kadınlar Ülkesi” adlı feminist ütopyasında ise annelik zorunluluk olmaktan çıkar; çocuk doğurmak istemeyen kadınların özgürce karar vereceği bir tercih olarak konumlanır ve çocuk bakımı kolektif bir sorumluluğa dönüşür. Böylece annelik hem bireysel bir yük olmaktan sıyrılır hem de kadınların toplumsal konumunu daraltan ataerkil işleyişe alternatif bir model sunar.

Kadın kimliği yalnızca doğum ya da biyolojik annelik üzerinden tanımlanmamalı; annelik, kadın üzerinde duygusal ya da fiziksel bir sömürü aracına dönüşmekten çıkarılarak yeniden anlamlandırılmalıdır. Kadınlar, annelik deneyiminden bağımsız olarak hem özel hem kamusal alanda özgür, etkin ve yaratıcı özneler olarak toplumsal dönüşümün başlatıcısı olabilir. Annelik de ancak kadınların kendi arzuları, ihtiyaçları ve seçimleri doğrultusunda şekillendiğinde özgürleştirici bir anlam taşır; aksi hâlde kadın öznelliğini daraltan bir toplumsal role dönüşmeye devam eder.

Bu dönüşümün gerçekleşebilmesi için bakım emeğinin yalnızca kadına ait doğal bir görev gibi görülmesinin aşılması gerekir. Erkeklerin bakım emeğini kolektif biçimde üstlenmesi ve sistemin ürettiği erkeklik kalıplarını dönüştürmesi, sorumlulukların cinsiyet temelinde bölünmesinin önüne geçer ve annelik ideolojik bir araç olmaktan çıkar.

Bu bağlamda, ulus-devletin kendini aile üzerinden, aileyi ise kadın üzerinden yapılandırmasına karşı, aile kurumunun köklü bir biçimde dönüşmesi ve demokratik bir forma kavuşturulması temel bir zorunluluk olarak açığa çıkar. Çünkü aileyi değiştirmenin yarattığı etki yalnızca kadın üzerindeki baskının kırılmasıyla sınırlı kalmaz; aynı zamanda tüm toplumsal yapıların özgürlük ve eşitlik temelinde yeniden şekillenmesini sağlar.